

Vides modernes d'Arnau de Vilanova¹

Sebastià Giralt
 IES Alella
 sgiralt@xtec.cat

Resum

Aproximació a algunes biografies d'Arnau de Vilanova escrites en l'edat moderna com un mitjà per a conèixer la pervivència de la seva figura i la recepció del corpus mèdic i alquímic araldia.

Paraules clau: medicina, alquímia, impremta moderna, llatí modern, Arnau de Vilanova.

Abstract. *Modern Lives of Arnau de Vilanova*

Approach to some biographies of Arnau de Vilanova written in Modern Age as a way to know his survival and the reception of the medical and alchemical corpus attributed to him.

Key words: medicine, alchemy, modern printing, modern Latin, Arnau de Vilanova.

La figura d'Arnau de Vilanova (c. 1240-1311) no es va començar a estudiar de manera científica fins a final del segle XIX i, encara, només a la segona meitat del segle XX s'ha reeixit a destriar la realitat històrica del personatge de la llegenda d'alquimista, profeta i mag que el va embolcallar des de ben aviat. No és estrany, doncs, que les aproximacions biogràfiques a Arnau que trobem en escriptors de l'edat mitjana o l'era moderna tinguin ben poc a veure amb la figura real que va sortir a la llum a partir sobretot de la documentació contemporània. Tot i així, en aquest article pretenc apropar-me a un seguit de perfils biogràfics d'Arnau de Vilanova escrits per autors moderns, des de les darreries del segle XV fins al XVIII, no pas amb la pretensió d'extreure'n notícies veraces sobre la vida d'aquest metge medieval sinó amb la finalitat d'esbrinar quin record en pervivia durant un període en el qual el corpus mèdic i alquímic que li era atribuït —inclosos nombrosos apòcrifs— era objecte de nombroses edicions en premses de tot Europa i continua-

1. El present estudi s'inscriu en un projecte de recerca més ampli entorn de les edicions d'Arnau de Vilanova en l'edat moderna, per al qual l'Institut d'Estudis Catalans em va concedir la borsa d'estudis «Ramon d'Alòs-Moner» del 2003. Rebin el meu agraïment tant la institució com qui em va fer de tutor, Josep Perarnau.

va atraient, amb alts i baixos, l'interès d'intel·lectuals de renom, com alguns dels que citarem aquí.² Alhora miraré d'aclarir, en la mesura que sigui possible, com s'anà formant la imatge moderna d'Arnau i com es transmeté i es reelaborà d'un autor a un altre.

La biografia d'Arnau d'època moderna més coneguda i amb una repercussió més extensa i duradora va ser sens dubte l'*Arnaldi vita* del metge humanista francès Symphorien Champier (1471-1538), que va encapçalar quatre dels *Opera* o edicions generals de l'obra mèdica arnaldiana: Lió 1520 i 1532, Venècia 1527 i Basilea 1585.³ Aquesta introducció comença amb una defensa del naixement d'Arnau a la Provença, que situa vers el 1300, enfront de la reivindicació de la seva catalanitat. Com es pot esperar en un encàrrec editorial, dóna una visió de l'autor globalment favorable. Tot recollint el breu apunt de Thomas Murchi, el primer editor dels *Opera* arnaldians que havia presentat l'*editio princeps* amb un prefaci substituït per la *Vita* de Champier des de la quarta edició, en destaca els grans coneixements en medicina, filosofia, secrets de la natura i el domini de llengües, a més de descriure un pelegrinatge fantàstic de formació. Champier acaba la presentació del personatge comparant-lo amb dos grans metges medievals: Pietro d'Abano i Gentile da Foligno, els quals apareixen com a models de la medicina escolàstica, mentre que Arnau els supera indiscutiblement en medicina pràctica. D'altra banda Arnau és qualificat de menys heterodox que Pietro des del punt de vista teològic i més agut que Gentile en la seva obra mèdica, per bé que la d'aquest sigui més extensa.

Tanmateix Champier és crític amb Arnau, segons declara explícitament, en aquells aspectes en els quals la imatge rebuda entra en conflicte amb la doctrina de l'Església: l'alquímia i l'escatologia. Es mostra escèptic amb les consecucions alquímiques que la tradició atribueix a Arnau i refusa el seu profetisme apocalíptic, malgrat que erròniament li imputa una base astrològica, derivada —al meu parer— d'un passatge de les *Disputationes adversus astrologiam divinatricem*, escrites entre 1493 i 1494 per Giovanni Pico della Mirandola.⁴ De tota manera Champier justifica el que considera errors d'Arnau per la seva formació autodidacta, sense el guiatge d'un mestre.

2. Sobre la recepció d'Arnau en l'era moderna, tant pel que fa a les impressions del seu corpus i l'ús que se'n féu com pel que fa al mite teixit al seu entorn, vegeu la meua introducció a l'edició de l'*Epistola de reprobacione nigromantice fictionis, Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*, VII.1. Barcelona, 2005, p. 175-194; GIRALT, S. (2005). «Un alquimista medieval per als temps moderns: les edicions del corpus alquímic atribuït a Arnau de Vilanova en llur context (c. 1477-1754)», PERARNAU, J. (ed.). *Actes de la II Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, Barcelona, 2005, p. 61-128; GIRALT, S. (2002). *Arnau de Vilanova en la impremta renaixentista*. Manresa.
3. Trobareu l'*Arnaldi vita* de Champier editada i traduïda dins GIRALT (2002), *Arnau de Vilanova...*, p. 142-151. Es tracten alguns aspectes concrets en el mateix volum, p. 46-48 (alquímia) i 73-74 (valoració de la medicina pràctica) i a la introducció d'*AVOMO*, VII.1, tot just citada, p. 177-180 (profetisme) i 189-192 (en relació a la figura del mag).
4. Giovanni PICO DELLA MIRANDOLA. *Disputationes adversus astrologiam divinatricem*. Edició d'Eugenio Garin. Florència, 1946. V, 16, p. 614-615. Pel que fa a l'actitud de Champier davant Arnau i les arts ocultes vegeu COPENHAVER, B.P. (1978). *Symphorien Champier and the reception of the occultist tradition in Renaissance France*. La Haia - París - Nova York. Esp. p. 118-121 i p. 229-233.

Si la *Vita* arnadiana inclosa als *Opera* és àmpliament coneguda, ha passat en canvi desapercibuda una altra biografia d'Arnau que Champier havia publicat uns catorze anys abans en el *De medicinae claris scriptoribus*⁵. Constitueix una primera versió, tot i que força més breu, de la de 1520, la qual l'engloba quasi en la seva totalitat. Però el més destacable és que una anotació impresa al marge ens posa sobre la pista d'una de les principals fonts de Champier: les famoses *Cròniques de Nuremberg* o *Liber Chronicorum* de Hartmann Schedel (1440-1515), una història il·lustrada del món publicada el 1493, que dedica a Arnau un breu passatge clarament provinent del *Chronicon* d'Antonino da Firenze, escrit entre 1440 i 1459.⁶ En efecte, si comparem la breu notícia que Schedel dóna d'Arnau amb la primera part de la biografia primitiva de Champier veurem que la reproduïx en bona mesura, per bé que hi introdueix notes impreses al marge i algunes novetats destacables: la possibilitat de l'origen català, la sepultura a Gènova i, sobretot, les dates basades en càlculs astrològics per a la fi del món anunciada per Arnau procedents de Pico i que substitueixen erròniament les correctes de Schedel. En canvi, sembla producte d'una redacció plenament original la segona part, que la valoració de l'obra atribuïda a Arnau, que inclou una referència a l'edició general lionesa de 1504 i als dubtes sobre l'autenticitat d'alguns escrits indeterminats del seu corpus.

La *Vita* de Champier de 1520 quedarà com la principal font —més o menys corregida i completada— per a les biografies posteriors. Així, Theodor Zwinger, metge i filòleg de Basilea i editor anònim de l'edició general arnaldiana de 1585, hi recorre en el monumental *Theatrum humanae vitae* per extreure'n breus notícies relatives a Arnau que posa entre els incomptables exemples històrics que recull per a les ciències, arts i altres accions humanes de tot tipus: els metges artífexs, la mort al mar, la formació autodidacta a partir dels llibres —«mutis praeceptoribus usus»—, el refús de revisar els propis escrits, la profecia de l'Anticrist i la fabricació alquímica de barretes d'or. Hi afegeix encara alguna altra anècdota provinent d'altres fonts: la persuasió d'un escèptic envers la pedra filosofal mostrant-li *de visu* una transformació alquímica, i la curació d'un càncer al peu a través d'un somni en el qual un gat negre li provocava una ferida en el mateix lloc —aquest darrer una citació de Battista Fregoso (*Exempla virtutum et vitiorum*, I, 1).⁷

5. Vegeu *infra* apèndix II.

6. El passatge de Schedel és reproduït *infra* a l'apèndix I. Cf. ANTONINO DA FIRENZE, *Chronicon*, 21, 2, 8. Basilea, 1491, III. f. 95v. Al seu torn Antonino havia pres la informació de Giovanni VILLANI, *Nuova cronica*, capítol X, 3 (vegeu-ne l'edició de Giuseppe Porta, Parma, 1991, II, p. 212-213).

7. ZWINGER, Theodor. *Theatrum humanae vitae*. Basilea, 1604, p. 559, 1236, 1272, 1431, 3708, 3766 i 3829. Pel que fa a l'autor i la seva relació amb els *Opera* arnadians, vegeu GILLY, C. (1977), "Zwischen Erfahrung und Spekulation. Theodor Zwinger und die religiöse und kulturelle Krise seiner Zeit". *Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde*, 77: 57-137, i GILLY, C. (1985), *Spanien und der Basler Buchdruck bis 1300. Ein Querschnitt durch die spanische Geistergeschichte aus der Sicht einer europäischen Buchdruckerstadt*. Basilea-Frankfurt, p. 126-128. Quant a l'obra, GILLY, C. (ed.) (2002). "Il *Theatrum humanae vitae* di Theodor Zwinger: da una *historia naturalis* dell'uomo ad un *Novum Organum* delle scienze". A: GILLY, C.; HEERTUM, C. van (eds.). *Magia, alchimia, scienza dal '400 al '700. L'influsso di Ermete Trismegisto / Magic, alchemy and science 15th-18th centuries. The influence of Hermes Trismegistus*. Florència, I, p. 253-261.

També el filòleg i historiògraf alemany Hieronymus Megiser inclou un resum de la *Vita* de Champier dins les seves dues edicions d'aquímia arnaldiana.⁸ Així mateix Champier és aparentment un dels orígens de la breu referència biobibliogràfica que inclou Jean-Jacques Manget dins la *Bibliotheca scriptorum medicorum*⁹. A més a més, la figura d'Arnau tampoc no és oblidada en cap de les dues aproximacions historiogràfiques incloses dins la *Bibliotheca chemica curiosa* del mateix Manget: el *De ortu et progressu chemiae dissertatio* del metge, químic i filòleg danès Olaus Borrichius, primera revisió històrica completa de l'alquímia publicada per primer cop el 1668, i el també seu *Conspectus scriptorum chemicorum celebriorum*¹⁰. Borrichius es basa igualment en Champier, segons reconeix, però el complementa amb dades cronològiques més ajustades i sobre els seus presumptes mestres en alquímia —a partir dels escrits alquímics atribuïts espúriament a Arnau— així com amb el llegendari magisteri arnaldia de Lull —fonamentat en citacions dels pseudolul·lians *Codicillus* i *Testamentum ultimum*. La primera acaba amb una aportació personal tot narrant que a Avinyó va ser convidat per un descendent d'Arnau, que encara mantenia viva la tradició alquímica del seu avantpassat, a veure un experiment de la seva art. A la segona fa una valoració crítica dels principals escrits alquímics pseudoarnaldians des del punt de vista de l'aportació a l'alquímia.

Completament decantades vers la recopilació bibliogràfica són les dues notes que dedica a Arnau el naturalista i filòleg suís Conrad Gesner dins l'*Elenchus scriptorum omnium* i dins la *Bibliotheca universalis*. En ambdues enumera els títols de les obres mèdiques i alquímiques publicades sota el seu nom en l'edició general de 1504, a més del *De quercu* i de la traducció del *De lege* hipocràtic, però a la segona, més llarga, inclou un exemple dels apòcrifs que reconeix que li eren atribuïts —l'*Herbarium*— i, sobretot, afegeix una llista de títols d'obres espirituals que coneix a través d'un manuscrit que les contenia, en possessió de Gilbert Cousin.¹¹

Però, per damunt de totes les anteriors, la biografia moderna d'Arnau més elaborada és *La vie d'Arnaud de Villeneuve* de Pierre-Joseph de Haitze, un petit volum publicat per primera vegada el 1719¹². En la introducció, el mateix Haitze (1648?-1736), divulgador de la història de la Provença amb diverses monografies, situa el seu llibre sobre Arnau dins una sèrie de biografies de provençals il·lustres com la que va dedicar a Nostradamus. Com cal esperar, defensa l'origen provençal del personatge en la llarga disputa entorn del seu lloc de naixement davant les preten-

8. *Speculum alchimiae*. Frankfurt, 1602, i *Omnia, quae exstant, opera chymica*. Frankfurt, 1602.

9. MANGET, Jean-Jacques. *Bibliotheca scriptorum medicorum*. Ginebra, 1731. IV, p. 531-532. Tant per la biografia de Megiser com per la Manget, vegeu GIRALT (2005). «Un alquimista medieval...». p. 85 i 91-92.

10. Vegeu *infra* els apèndixs III i IV.

11. GESNER, Conrad. *Elenchus scriptorum omnium*. Basilea, 1551, p. 97-98, i *Bibliotheca universalis*, Zuric, 1574, p. 68b-69a. Sobre l'*Herbarius*, vegeu ANDERSON, F.J. (1977). *An illustrated history of the herbals*. Nova York, p. 82-88. Quant al manuscrit: GILLY (1985). *Spanien und der Basler Buchdruck...*, p. 513.

12. Em guio per l'edició d'Ais de Provença, 1769.

sions de catalans i llenguadocians. En concret el fa nascut a la població de Vilanova de la diòcesi de Vença —actualment municipi amb el nom oficial de Villeneuve-Loubet— al s. XIII, sense precisar-ne l'any, tot i que conjectura que poc abans de la meitat de segle. Va poder superar la seva nissaga humil, que reflecteix el mateix autor al prefaci del *De vinis*, gràcies al seu geni i a les seves capacitats innates per a les ciències més sublimes. De jove, un cop acabats els estudis d'humanitats, s'embarcà en l'estudi de la química amb la intenció de preparar-se per exercir la medicina empírica però després cremà tot el que n'havia escrit per dedicar-se a la filosofia en la seva globalitat, en la qual s'inicià a Ais de Provença. Seguint la fabulosa trajectòria d'aprenentatge que li suposa Champier, Heitze el fa peregrinar a la recerca de la saviesa per París, Montpeller, al-Andalus i Itàlia amb els pitagòrics. D'altra banda, a partir de dues al·lusions a dos tractats inclosos als *Opera*, però avui considerats apòcrifs, li atribueix dos mestres: P. de Mussady i Jean de Casamide¹³.

Quant a la seva relació amb els reis contemporanis és remarcable la novetat que recull el fracàs en el guariment de Pere II i el servei d'ambaixada de part de Jaume II davant Robert de Nàpols a fi de demanar-li el títol de rei de Jerusalem per al seu germà Frederic, a més de l'estada posterior a la cort napolitana, en la qual compartí l'interès per les ciències del rei. No s'hi oblidava tampoc el pas triomfal per la cort papal d'Avinyó, després del qual s'establí a París per exercir-hi la medicina i continuar les seves recerques. Haitze li atribueix també el domini de totes les llengües cultes i un afany insaciable d'aprendre. Com Champier narra que va fugir de la Inquisició a Sicília i va morir a mar el 1313 després de ser cridat pel papa Climent V a Avinyó per curar-lo. Però, a més, Heitze recull l'ordre de recerca per part del papa d'un tractat de medicina escrit per a ell.¹⁴

Més endavant Haitze passa revista a l'obra d'Arnau —fonamentalment la mèdica i alquímica—, que depassa els cinquanta títols i el va convertir en el metge més important del seu temps. Pel que fa a la presumpta dedicació alquímica i al profetisme es fa ressò de la posició de Champier. Tanmateix recull la crítica arnaldiana als monjos perquè no vivien de la caritat i alteraven la doctrina evangèlica i reconeix que el *Rosarius* alquímic és l'obra que li ha donat més fama, malgrat que en realitat no permet arribar a la composició real de la «fugissera» pedra filosofal sinó que tan sols deixa entreveure'n la possibilitat. Conscient dels problemes d'autenticitat que afecta el corpus arnaldian, al·ludeix a l'autoria dubtosa del *De quercu* i del *De medicinis simplicibus*. Finalment tracta la qüestió del *De tribus impostoribus*, un al·legat anònim contra les tres grans religions monoteistes, probablement del segle XVI, que Guillaume Postel va adscriure a causa d'una confusió a Arnau de Vilanova.¹⁵ Haitze nega fins i tot l'existència d'aquest pamflet.

13. Esmentats respectivament a l'inici del *De modo preparandi cibos et potus infirmorum in egritudine acuta* (ARNAU DE VILANOVA. *Opera*. Lió, 1520, f. 207v) i al *Breviarium practice* (*ibidem*, f. 150v).
14. Probablement es tractaria de la *Practica summaria*: GIRALT, S. (2004). «Entorn de la tradició textual de la *Practica summaria* d'Arnau de Vilanova». *Dynamis*, 24: 269-280.
15. MOTHU, A. (1993). «Quelques témoignages 'bourboniens' à propos du *De tribus impostoribus*». *La lettre clandestine* 2, n. 10. Per al text llatí i en francès del *De tribus impostoribus: Le traité des trois imposteurs*. París-Brussel·les, 1867.

El constant to apologetic de la biografia d'Haitze esdevé especialment veement quan toca els aspectes més foscos del personatge. Certament es refereix a la condemna de la Inquisició en una assemblea a Tarascon (per Tarragona), a l'acusació d'haver intentat crear artificialment una vida humana, al fet que aparegui en els catàlegs d'heresiàrques com el de Grabriel Pradeau (a la fi del segle XVI) i al blasme de Theophile Reynaud, que va arribar a dir: «le nom d'Arnaud est funest à la France à cause des erreurs qu'Arnaud de Villeneuve et Arnaud de Bresse y avoient publiées». Tanmateix defensa l'ortodòxia cristiana d'Arnau, malgrat els seus errors. Amb arguments semblants als que Gabriel Naudé, autor citat per Haitze, havia emprat també per salvar Arnau en un llibre publicat per primer cop el 1625¹⁶, el defensa de la imputació del crim de màgia derivada de dos tractats considerats nigromàntics amb els arguments que el *De physycis ligaturis* no és original sinó una traducció i parla de màgia natural, mentre que el *De sigillis* és de dubtosa autenticitat atesos el seu estil, la seva absència en algunes compilacions i la dedicació d'Arnau a la teologia. Finalment contraposa les valoracions negatives amb altres de positives, que es troben en l'esmentat Naudé, Giovanni d'Andrea, Giovanni Imperiali (*Musaeum historicum et physycum*, Venècia, 1640) i Theodor Zwinger.

Per tant l'*Arnaldi vita* de Champier continua sent una de les fonts principals d'Haitze però també afegeix nombroses notícies provinents d'altres autors, normalment posteriors, i treu dades dels escrits que circulaven sota el seu nom, sovint de manera apòcrifa. Per aquesta raó i per la descripció que fa de l'obra es dedueix que va consultar les edicions generals del segle XVI. La finalitat declarada de l'autor d'exaltar la Provença a partir de la glòria dels seus fills mena Haitze a amplificar tot el que s'hi refereix, com ara les relacions amb Robert d'Anjou, comte de la Provença i rei de Nàpols. D'altra banda, insereix moltes explicacions per situar el lector a l'època i valoracions de caràcter moral. La intenció panegírica i apologètica d'Haitze d'Arnau es pot resumir en aquestes paraules:

[Arnaud] est un de ces grands personnages, dont le rare genie et les connessances sublimes et extraordinaires, aiant été le sujet de l'étonnement de leurs contemporains, et celui de l'admiration des autres qui sont venus après eux, les ont fait accuser de magie, devant et après de leur mort (p. 13-14).

Així doncs, hem vist que el record d'Arnau de Vilanova perdura al llarg de l'era moderna i que les exigües notícies més o menys verídiques provinents de l'edat mitjana es van enriquint amb dades sovint fabuloses derivades dels arquetipus de mag, alquimista i profeta amb els quals s'assimila Arnau, o bé en aquells autors que s'esforcen per realitzar noves aportacions, amb altres informacions no sempre fidedignes extretes d'escrits que li són atribuïts, sovint espúriament.

16. *Apologie pour tous les grands hommes qui ont esté faussement accusez de magie*. París, 1669, p. 272-274.

Apèndixs

I

Hartmann SCHEDEL. *Liber Chronicorum*. Nuremberg, 1493, f. 224.

Arnaldus de Villanova Provincialis magnus philosophus. Parisius dogma suum exercuit et per prophetiam Danielis et Sibille Erythree probare nitebatur adventum Antichristi et persecutionem Ecclesie futuram esse inter MCCC et MCCCC domini annum ferme in MCCCLXXVI anno adesse. Super ea re librum edidit, cuius titulus *De speculatione adventus Antichristi*. Is tamen reprobatus et quasi hereticus reputatus. Cum magistros Parisienses complurimos adversarios habebat verens ne ad manus Inquisitoris deveniret clam aufugit et profectus in Siciliam, qui tandem missus a Friderico rege Sicilie ad papam in mari mortuus. Dixit enim Christus: 'Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate'. Unde omnes volentes determinatum tempus in his assignare adventus scilicet Christi vel finis mundi erronei reperti sunt.

II

Symphorien CHAMPIER. *Libelli duo, primus, de medicine claris scriptoribus in quinque partitus tractatus, secundus de legum divinarum conditoribus*. Lió, [ca 1506], ff. 37r-v.

Arnaldus de Villanova natione secundum aliquos Gallus, patria Provincialis¹⁷; secundum verum alios Catalanus¹⁸. Iste Arnaldus dogma suum Parisius exercuit et per prophetiam Danielis et Sibille Erythee probare nitebatur adventum Antichristi et persecutionem Ecclesie futuram esse¹⁹. Etiam vaticinari voluit anno Christi millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto, ob conventum trium superiorum planetarum in Aquario, vel millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, ob connexionem supradictorum Saturni et Iovis in Piscibus, venturum Antichristum. Sed cum ea tempora iam preterierint (agitur enim nunc a Christo annus millesimus quintus), eos omnes astronomos qui de Antichristo et iudicio locuti sunt ignorantes, arrogantes, mendaces, leves et ridiculos declarat eventus. Iste Arnaldus verens ne ad manus inquisitoris deveniret clam aufugit et profectus in Cisiliam. Qui tandem missus a Frederico rege Cisilie ad papam in mari mortuus est et, ut aliquibus placet, apud Genuenses sepultus.

Fuit vir non solum in medicinis, verum etiam in aliis litteris tam secularis philosophie quam divine eruditissimus ingenio clarus et comptus eloquio. Quanti sit apud nostros non meis verbis solum sed aliorum testimoniis comprobatur. Semper

17. Hartmannus Schedel dicit Arnaldum fuisse Provincielem.

18. Audivi a quibusdam Cathalanis fidedignis hunc fuisse oriundum a quodam oppido dicto Villanova distante quattuor miliaribus a Gyrona, civitate Cathalonie. Et adhuc (ut aiunt) supersunt nonnulli ex eius progenie ditissimi.

19. Vanitas astrologorum de Antichristo et iudicio.

de Arnaldo varia fuit doctorum opinio: quibusdam eum cum hereticum asserentibus, aliis sibi fraudem affirmantibus impositam mirandum non est, si cum sua astronomia erraverit qui tot volumina in unaqueque doctrina ex propria excellentia ingenii sine magistro precedente explicuit. Nostrum tamen est nedum de Arnaldo sed de quibuscumque scriptoribus cum sancta Ecclesia romana sentire et supervacuas opiniones contemnere. Scripsit autem pene infinita volumina, de quibus propter eorum incertitudinem explanare nolui. Et noviter multa illius opuscula in nostra Lugdunensi urbe impressa fuerunt. Que si omnia Arnaldi sint opera, doctis et legentibus iudicium relinquo.

III

Olaus BORRICHIVS. *De ortu et progressu chemiae*. Dins Jean-Jacques MANGET: *Bibliotheca chemica curiosa*. Ginebra, 1702, I, p. 25-37.

Arnoldus de Villanova, philosophus, medicus et chemicus excellens, in Galliae Narbonensis oppido *Villeneuve*, docente Symphoriano Campegio, lucem hanc mortalem infans aspexit primus Christianorum, Arabum magisterio ad summum artis culmen ultimis his seculis (si Rogerium forte excipias) evectus. De eo Ioannes Andreas, illorum temporum iurisconsultus, (*Additiones ad speculationem*, titulus De crimine falsi) 'Nostris' inquit 'diebus habuimus magistrum Arnaldum de Villanova in curia Romana summum medicum et theologum, de quo scripsi de observatione ieiunationis consilium, qui et magnus alkymista virgulas auri quas faciebat consentiebat omni probationi submitti. Ostendit hic satis in *Speculo alkymiae* aliisque scriptis doctores suos, Gebrum, Dausim, Morienum, Smaragdinam Hermetis tabulam, Avicennam, Eximaeum, Turbam philosophorum, Algazelem. Inclaruit paulo ante annum Christi MCCC. Lullii, ut ipse Lullius saepe agnoscit, in chemicis magister. De eo Lullius in *Testamenti ultimi* libro III: 'Nec ego nec magister meus Arnoldus usus est alio furno quam sequenti'. A rege Siciliae Friderico magnopere honoratus ab eodemque ad sanandum missus Pontificem in itinere ex morbo decessit Genuae illatus tumulo. Extant hodieque varia eius scripta et medica et chemica nobilem genium spirantia. Extant *Quaestiones eius universales Bonifacium VIII*, Pontificem Romanum, quem ex Spondano certum est anno Christi MCCCIII humanis exemptum. Et quod inusitatum accedit usque adeo in domo Villanovani sedem sibi haereditariam elegisse visa est scientia chemica, ut trinepos Arnoldi, Villanovanus Montpesatius inter primos Provinciae Gallicanae Barones, ante triennium in oppido Avenionensi ad spectandum artis suae experimentum honorifice me invitaverit.

IV

Olaus BORRICHIVS. *Conspectus scriptorum chemicorum celebriorum*. *Ibidem*, I, p. 42.

Arnaldus de Villanova, patria Gallus (cuius etiamnum stirps et natorum nati mihi cogniti vivunt in agro Avenionensi, ne adhuc quidem chemiae imperiti) floruit circa

annum Christi millesimum trecentessimum. Aetatem eius vel ex eo definias, quod opus suum, *Semita semitae* inscriptum, Benedicto XI Pontifici Romano dedicaverit anno circiter MCCCIV, quod antecessori eius, Bonifacio VIII quaestionum aliquot Chemicarum enodationem poscenti satisfecerit, quod Regi Arragonum Friderico (qui post, anno scilicet MCCCII, Rex Siciliae constitutus) circa finem vitae adhaeserit, atque ab eo ad sanandum Pontificem Clementem V missus in itinere maritimo naufragus circa annum Christi MCCCX obierit Genuae sepultus, de quo Ioannes Imperialis in *Musaeo Historico* et alii. Hunc in Aula Romana specimen χρυσοποιήσεως edidisse Ioannes Andreas iurisconsultus liquido attestatur et contradixit hactenus nemo. In publico versantur scripta eius varia: '*Rosarium Arnaldi* (nam aliud est *Rosarium philosophorum*), *Flos florum*, *Epistola chemica ad Regem Neapolitanum*, *Novum lumen*, *Practica Arnaldi ad Papam quendam*, *Speculum Alkimiae*, *Quaestiones Bonifacii VIII cum responsis Arnaldi*, *Semita semitae*, etc. De quibus, ut verbo nos expediamus, ita censemus: in *Rosario suo* occultat sese, et cursum sermonis aliena inserendo saepe amputat. In *Flore florum* Regi Arragonum dicato procedit distinctius, quae tamen ibi de amalgamate Veneris et spiritu vini inculcat, omnia figurato sensu intelligenda. In *Epistola ad regem Neapolitanum* recto subinde tramite incedit, sed mox iterum prevaricatur. In *Novo lumine* paulo clarius se explicat per intervalla agnoscitque inter alia ingenue, se per alienam doctrinam, cognitionem Elixiris hausisse. Et postea 'Numquam vidi' inquit 'quenquam, praeter magistrum meum, qui opus suum in debita materia applicaret'. In *Practica sua* methodum procedendi, regimen caloris, qualitatem carbonum, tempora colorum satis aperte describit, notatque putredinem aliquando quadragesimo die, aliquando nonnisi centesimo (scilicet ob materiam non rite purgatam, ob calorem segnius administratum) supervenire, imo aliquando ne tum quidem apparere, adesse tamen sub pelle eminentiori materiae, adeoque elementa satis secure coniuncta esse. Inter ea primum opus praeparationis et hinc praeterit. In *Speculo alkimie* de primo opere velut in transcurso quaedam attingit, sed mox ad solemnes se refert tenebras, cum tamen illo ignorato caetere omnia ignorari necesse est. In *Responsis ad Bonifacium VIII* intelligenter progreditur, sed et de nodo Gordio solvendo ibi nihil. Interea Gebro contrarius videtur scribens Lapidem non posse fieri ex sola aqua vitae philosophicae, quamquam enim et hanc viam operiosorem agnoscat Geber, processit ipse eo neque incedi posse autumans. In *Semita semitae*, Pontifici Romano Benedicto IX inscripta, admonitiones quasdam inspergit non poenitendas legique illud opusculum cum cura meretur.